

FIGYELŐ

A mi irodalmunk

Kalangya kettős száma

A mi irodalmunk megteremtése Szenteleky Kornél nevéhez fűződik. A tényleges, értékes vajdasági magyar irodalom alig öt éves: az előtte elmúlt esztendőik irodalmi meddősege, eredménytelensége, napilapjaink belső harcainak, egymástól teljes elszigetelődéseknek, agyonhallgatásnak és legnagyobb részt a bácskai közönynek a bűne.

1928—29-es években Szenteleky Kornél és Csuka Zoltán megteremtették az első magyar irodalmi fórumot a „Vajdasági Írás“-t melyből, mintegy tükörből először látta meg a közönség és maguk a kezdeményezők a vajdasági hűmusz termékenységét és irodalmi gazdagságát. Itt látták először, hogy lehetséges irodalmat teremteni, lehetséges életet lehelni és maradandóba örökíteni a poros, sáros, sivár ákácus vajdaságot. Lehet életet kicsikarni egypár hallgató emberből: lehet hallhatatlan alkotást életrehívni egypár berozsdásodott, bemohosodott, ismeretlen tollból.

Mozdulatlan és ismeretlen tehetségek fölfedezését, előhívását végezte nagy lelki erővel és odaadással a sápadt arcú, beteg, falusi orvos.

Amíg Csuka Zoltán és néhány áldozatkész ember törhetetlen ambícióval küzdött az anyagi lehetőségekért: addig

Szenteleky fáradhatatlan erővel gyűjtötte a tehetségeket maga köré. Egy-két lehangoló kudarc után, amelyet a közöny átkos tespedése tett; újra kezdett, hátraszegett fejvel, reményteljes szívvel, dolgozott a vezér.

Eljutottak addig a pontig, addig az állomásig, ahol fáradtan és verejtékesen kinyöghették a nagy és örök szót: vagyunk!

A vajdasági magyar irodalom megszületett és születtek alkotások, melyeket a vajdasági magyar irodalom büszkén föl tud mutatni az erdélyi és szlovenszkói irodalom mellett.

Szenteleky fáradalmas alapító és alkotó munkájában egy-két dolog kikerülte figyelmét. Még életében rájött mindkét tévedésére. A „couleur locale“ szűk határnak bizonyult a vajdasági magyar írók fantáziájában: s a gyorsan szaporodó írógárda hamarosan megtellett dilletánsokkal és plagizátorokkal. Ezt már későn vette észre: sokat mérgelődött, harcolt és küzdött ellenük, de tisztító munkájában elérte a halál. A jelen és a jövő feladata az, hogy megmentse a vajdasági magyar irodalmat a komolytalan tarka-barkaságtól, banális lirai ömlengésektől és sokszor a sajnálatos, ollózott, lopott prózai munkáktól.

Mi bizunk a Kalangya szerkesztőiben, hogy ezt a kissé rideg, kegyet-

len, de szükségszerű lépést a közeljövőben megteszik.

Németh László az „Ember és szerep” című tanulmányában érdekesen megvilágítja a Nyugat és Napkelet harcat a pesti magyar irodalomban, evvel párhuzamosan az élő és letűnt irodalmi vezeték „ál-prófétai” nagyságát. Pesten még mindig él a Hellén és Római költők visszakerődése, akárcsak 1834-ben. Ignotus sem szívelte el az ifjú „Szabó Dezső” véleményét. Nem tett nekik, hogy leemelték a régiókból; alaposan visszavágott a Magyar Hírlapban. Később a Nyugat is hozzászólt (Babits, Schöppflin) az Ignotus-Németh vitához, olyannyira, hogy nálunk a Hétről-hétre is csámcsog az ételmara-dékon.

Reményi József cikke híven ismer-teti a 19-ik század amerikai irodalmat. Az európai kritikusok ténylegesen csak Poe Edgart és Walt Wittmannt ismer-ték el és ezeket ismertették meg az óvilági olvasókkal. Cooper, Mark Twain, Emerson és még egy csomó ismert nevet sorol fel, akiknek irodalmi működésük ifjúsági regényeiken kívül (Hucklebery Finn, Börharisnya) ismeretlenek. A 19-ik század amerikai íróinak munkássága jóformán ismeretlen, míg a 20-ik század Sinclair-jei mulat-ságosan túlbecsültek. Tagadhatatlan tény az, hogy a mai amerikai irodalom már kinőtte azt a ruhát, melyet az óvilági klasszicizmus öltött reá. Ez már érezhető volt Poe Edgar és Walt Wittmann munkáiban.

Dr. Lippay Palesztina ingadozó gazdasági helyzetéről ír részletes beszámolót.

Csuka János kisebbségi kultúrélet rovatát folytatja. A „Danas”-ban meg-jelent Mirkovity „A kisbirtokosság fel-morzsolódása” című cikkéről ír. Az

agrárkérdés fejlődési folyamatáról, a kisbirtokosság proletarizálódásáról, me-lyet a rohamos elszegényedés föltar-tóztathatatlanul előidéz. Holott, mint minden államban, a kisbirtokosság fontos szerepet tölt be, így Jugoszlá-viában is. A kisbirtokosság megmen-tése érdekében mindent meg kell tenni.

Szirmay Károly, Szenteleky halá-lának évfordulójára kimerítő tanulmányt írt munkásságáról.

Szenteleky „Valaki elmegy a szom-széd szobából” és „Szanatórium” című versein kívül Csuka Zoltán, Adorján András, Kis Arnold és a szlovenszki, értékes Berczeli A. Károly írtak verseket. Arató Endre, Sigbjörn Obstfelder svéd költőtől fordított három verset.

Kende Ferenc, Lucia, Herceg Já-nos és Laták István írtak novellákat, Radó Imre folytatja „Mélypont alatt” című regényét. Havas Károly tanul-mányán kívül, Stern Lázár ismerteti Nagy Lajos torzszai lelkész „Spinoza élete és bölcselése” című könyvét, Far-kas Geiza, Iréna Némárovszky „Egy sakkparaszt” című proletár-regényéről ír kritikát.

Schwalb Miklós:

Fű a konyhából

Szubotica: Szerző kiadása.

Fiatal, új író első regényével mu-tatkozik be az olvasó közönségnek, mely a vajdasági magyar munkásság és munkanélküliség életébe ad bete-kintést. Egy törekvő fiatal munkás-ember önéletrajza ez a könyv, a vajdó elvekkkel, eszmékkkel való harc, robot, munkanélküliség, gond, éhség és túl-zottan kihangsúlyozott nemi problémák megoldása közepett. A regénynek meg van a frappáns folyamatossága, — bár párbeszédeinek áthidalása helyenként némi szögletességgel küszköd. Sexuális túlfűtöttsége erősen emlékeztetnek

Pitigrilli „Kokain“-jára, „A 18 karátos szüze“ és Tamás István „Kék vonat“-jára. Meglátásai merészek, biztosak; egyes helyeken meglepően hüek.

Stern János szakács segéd állásba jut egy városi étterembe. Sok a munka: reggeltől estig robotol a konyhán. Erős nyári meleg: a konyha tüzénél még melegebb van. A napok múlnak. Nemi szenvedélyeit egyre gyakrabban lehüti Mancival, a szobalánnyal. Rajtakapják őket. Mancit elcsapja a főnök: csakhamar ő is utána megy. Krízis van: a főnök leépít. Munkanélküli, csavargó. Mancit gazdag szeretőt talál; kitarthatja egy darabig Jánost. Később, hisztérikusan kidobja. Barátja futball-csaphoz szerződött, ahol kap egy-pár garast, amiből megél. Fáj az élet; a semmittevés: gyötör a munkanélkülség. Szerelmi kalandok egymást kergetik. Jön a bemutatkozás napja az első, nagy meccs. Szerencsétlenül megsérül. Kórház, orvos, látogatások, megint keblek, derekak, csókok: üző vágyak. Megjön a síró édesanya: hazakerül. Otthon uccasarkon lődörgő munkanélküli. Hamiskártyás barátja elcsalja kávéházba: segít neki csalni. Züllik.

Nyernek. Elmennek a „nőhöz“. Ismét kielégülés. De most már elég, ... mert nemi bajt kapott. Nincs pénze. Szülei nagyon szegények. Orvoshoz kell menni. Szomorúan fogja aranyóráját és megindul a zálogház felé.

Egy ifjú lélek rapszódikus csapkodása ez a kis regény. Ifjúság, tapasztalatlanság, utazás, robot, munkanélküliség, proli élet, csavargás, nők, keblek, ágyékok, térdek és mezítelenségek szerelmes zenéje, extázis és ... kielégülés zsufoolásig százötven oldalon.

Tagadhatatlan, hogy vannak nemi vágyak, érzések, hogy ennek kielégítési szükségességét jobban érzi egy élet-erős ifjú, mint egy korosodó férfi: de hogy egy ifjú lélek élete, küzdelme, fejlődése és képzelete ennyira telítve legyen nemi vággyal, ... ez mégis sok egy érző kebelnek.

Reméljük, hogy Schwalb Miklós a „Fiú a konyhából“ regény írójának előkészületben lévő új regénye nem lesz ennyire túlfűtött és émelygős az örökös kéjelgésektől.

A könyv kiállítása elég szegényes, telítve bántó sajtóhibákkal.

Lévay Endre

Beszámoló a »Híd« szentai kiállításáról

A jelenné vált jövő már mult. A „Híd“ mult számában jelzett kiállítása lezajlott. Hetek nehéz munkájának volt 15–20-ig az aratása. Csendes, öntudatos munka ünnepe volt ez a „Híd“ ifjúságának s talán még inkább a „mi“ négy fiatal művészünknek, akik első művészi bemutatkozásukat ünnepelték.

A kiállítás már lezárult. A képeket, szobrokat széthordták. A puszta teremben nem hangzik a látogatók zsongása, elült a nagy esemény, a siker első lelkes izgalma. Jogos büszkeségünk, a megvalósulás érzelmi hangjai helyett, a nyugodt mérlegelés, a még

előbbre törtetni akarás nyíltszemű céltudatossága lépett.

Mégis el kell ismerni, szép volt és jól esett az ifjúság lelkes lendületében és tehetségében gyönyörködni. Hisszük, hogy ezzel a kiállítással közvetlenül a szentaiak s a kiállítás vidéki látogatói, de közvetve mindenkinél, aki csak erről a kiállításról tudomást szerzett, megtörik a varázs. Mi is tudunk alkotni! Nekünk is vannak művészeink! Voltak olyanok is, akik szegénységüket elfeledték. A kiállítás; kicsiny, (70 kép és szobor) elég kezdetleges mondták. Nem vették tekintetbe, hogy a ki-